

cb) pomoću kojeg se izgrađuju ekološki i građanski stavovi i vještine. U praksi, distinkcija između programa usredotočenog na znanstveno opismenjavanje i onog okrenutog prema ekološkoj akciji trebala bi biti viđena više kao continuum nego kao dihotomija, smatraju autori (str. 315). To potvrđuju programi kao što su *Garden Mosaics* i *Earth Force*, koji pokušavaju postići učinke na području znanstvenog usavršavanja unutar obrazovanja za okoliš, zajedno s ciljevima u svezi s promjenama u ponašanju aktera ovih programa.

Osim što sadrži radove koji daju pregled razvoja programâ obrazovanja za okoliš, u prilogima ovog izdanja ističu se glavni izazovi i dosezi curriculumâ i praktikumâ obrazovanja za okoliš danas. Jedan od glavnih izazova, kojeg autori svih priloga direktno ili indirektno problematiziraju, je povećanje dimenzije zagovaranja unutar obrazovanja za okoliš. Budući da je obrazovanje za okoliš promijenilo nekadašnju perspektivu učenja o okolišu i usmjerilo se prema problematiziranju o tome kako ekonomski i društveni sustavi stvaraju okolišne probleme, priređivači drže da je nužno otvarati ovakve rasprave i osvjetliti evidentne promjene perspektiva i ekologije i obrazovanja u obrazovanju za okoliš. Prezentirane rasprave problematiziraju glavne karakteristike školskog i izvanškolskog koncepta obrazovanja za okoliš, pa je mogu podjednako koristiti znanstvenici i kreatori politika koji se bave obrazovanjem, ekologijom i okolišom, kao i nastavnici, studenti i aktivisti nevladinih udruga.

Ivanka Buzov

23rd Session of PECSRL - Landscapes, Identities and Development, Lisbon i Obidos, 1.-5. rujna 2008.

Znanstvena konferencija na svjetskoj razini tzv. PECSRL ili *The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape*, održana je dvadeset i treći put i to pod nazivom *Landscapes, Identities and Development* (Krajoblici, identiteti i razvoj). Održavala se u Portugalu, u dva grada, Lisabonu i Óbidosu od 1. do 5. rujna 2008. godine. Tematski okvir konferencije bio je prostor kao ruralni krajolik odnosno njegov identitet, razvoj i očuvanje za budućnost. U današnjim uvjetima globalizacije prostor je (kako ruralni tako i urbani) posebno ugrožen pa se svakim danom potvrđuje potreba njegova očuvanja i zaštite što je bila i osnovna intencija ove konferencije. Konferenciju su zajedno organizirali centar TERCUD – *Territory, Culture and Development Research Centre*, s predsjednikom prof. dr. Zoranom Rocom i portugalsko sveučilište pod nazivom *Universidade Lusofona de Humanidades e Tecnologias* iz Lisabona. Organizaciju je potpomoglo posebno pokroviteljstvo predsjednika Republike Portugala.

Konferencija je bila podijeljena na četiri tematska dijela (A, B, C i D). Prva dva dijela (A – *Landscapes as a constitutive dimension of territorial identities* i B – *Landscapes as development assets and resources*) održavala su se u Lisabonu na spomenutom Sveučilištu, a druga dva tematska dijela (C – *Landscape history and landscape heritage* i D – *Landscape research and development planning and management*) odvijala su se u gradu Óbidosu, smještenom nedaleko od Lisabona. Inače, između ova dva tematska

bloka, odnosno treći dan trajanja konferencije, za sve sudionike organizirani su izleti (četiri varijante izleta) i obilasci nekoliko različitih lokacija između ova dva grada. I na taj način organizatori su uspjeli spojiti ugodno i korisno jer je i sadržaj konferencije dobio na značenju obilaskom izvornih krajolika, u ovom slučaju portugalskih, što je svima dalo jednu bolju sliku Portugala.

Uz konferenciju je objavljena knjiga sažetaka (*Book of Abstracts*) koja sadrži 236 sažetaka, 5 uvodnih govora (*keynote speeches*) i 22 postera. Sudionici na konferenciji bili su iz 38 zemalja svijeta, a ne samo iz Europe. Ovako velik interes za konferenciju doveo je nemogućnosti praćenja svih ili većine prezentacija organiziranih istodobno u tzv. paralelne sesije, pa se može reći da je to jedini veći nedostatak ovog zanimljivog i kvalitetnog okupljanja. Iz Hrvatske je bilo desetak sudionika iz nekoliko institucija (PMF-a, odnosno – Zavoda za geografiju, Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjeka za sociologiju, zatim Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ te Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu i drugih). S obzirom da su sudionici bili i različitih znanstvenih orijentacija (geografi, demografi, urbani sociolozi, povjesničari, arheolozi i dr.), i prezentacije su bile vrlo heterogene i polazile su s različitih pristupa prema prostoru i krajoliku.

Pojam krajolika (*landscape*) i njegovog definiranja nezavršen je proces i izrazito kompleksne naravi pa podrazumijeva uključenje različitih disciplina. Taj multidisciplinarni proces definiranja nisu sve prisutne zemlje podjednako završile već su neke zemlje tek na početku rada na njemu.

U toj situaciji je i naša zemlja što se vjerojatno može odraziti i na krajnju prevenciju i očuvanje krajolika u budućnosti. Iz te je perspektive odnos prema krajoliku u pojedinim zemljama očekivano nejednak, pa se može reći da su zemlje članice Europske unije u nesumnjivo boljem položaju od tranzicijskih zemalja, među njima i Hrvatske. Iz te se naglašene nejednakosti prisutnih zemalja u odnosu spram vlastitih nacionalnih (a među njima regionalnih i lokalnih) krajolika i identiteta tih krajolika, možda ponajviše i dala prepoznati vrijednost ove konferencije. Jer pokušajem smještanja vlastite zemlje u komparativan odnos spram drugih zemalja dolazi se do korisnih smjernica kojima se možemo voditi u svom daljnjem nastojanju oko zaštite krajolika.

Simptomatično je, međutim, što su većina zemalja članica EU nakon priključenja, povećale teritorij svojih zemalja koji su ušli ili će ući u različite programe i projekte zaštite i proglašenja trajno zaštićenih područja (npr. parkova prirode) što je financirano iz fondova EU, a što se dalo vidjeti i iz izloženih prezentacija. To se svakako čini obećavajućim smjerom kretanja i Hrvatskoj jer bi joj nakon ulaska u EU trebala biti dijelom olakšana zaštita vlastitog teritorija i vlastitog prostornog identiteta. No dotada ostaju još mnogi zadaci koje Hrvatska može riješiti samo uzimajući u obzir svu vrijednost svog krajolika ne zaboravljajući načela i zakone održivog razvoja i misleći na budućnost generacija poslije nas. A na sve to još jednom nas je podsjetila i ova konferencija.

Andelina Svirčić Gotovac